مجله علمی پژوهش درمدیریت ومطالعات اجتماعی، شماره ۹ ، پاییز ۱۳۹۶جلد۲، ص ۱۳۱-۱۲۰
http://www.jmss.ir

مجله علمی پژوهش درمدیریت ومطالعات اجتماعی (سال سوم)
شماره ۹ / پاییز ۱۳۹۶ / ص ۱۳۱-۱۲۰

بررسی تأثیر متغیر اجتماعی بر روی رشد اقتصادی در ایران

شوبو کرمی تیلکو[1]

[1]دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد نظری، دانشگاه بوعلی سینا، همدان

نویسنده مسئول:

شوبو کرمی تیلکو[1]

چکیده:

از دهه ۱۹۹۰ که سرمایه اجتماعی به عنوان موتور توسعه اقتصادی کشورها مطـرح شد، این سرمایه در کانون توجه قرار گرفت. لذا کشورها برای دستیابی بـه توسـعه‌اقتصادی اقدام بـه سـرمایه‌گـذاری در ایجـاد ایـن سـرمایه کردنـد. مفهوم سرمایه اجتماعی که چند دهه درحوزه علوم اجتماعی مورد توجه و استفاده بود، از اوایل‌دهه‌نـود مـیلادی مـورد توجـه عالمان اقتصاد قرار گرفت و کاربردآن در اقتصاد با سرعت شگرفی گسترش یافت. مفهوم سرمایه اجتماعی اکنـون در کنـار سـرمایه انسانی و سرمایه اقتصادی به یکی از مفاهیم توضیح دهنده رشد تبدیل شده است، و یا به عبارت دیگر در کنار سایرمتغیرها مانند سرمایه اقتصادی، به عنوان متغیری مستقل‌در تابع رشـد اقتـصادی معرفـی می‌گردد. این موضوع که چرا رشد تولید ناخالص ملی بین کشورهای مختلـف متفـاوت اسـت موسـوم بـه معمـای رشد شده است به طوری که ۴۰ حدود۶۰ تا درصد از رشد را نمـی تـوان از طریـق عوامـل تولیـد تبیـین نمود. این رشد توضیح داده نشده را به بهره وری عوامل تولید نسبت مـی‌دهنـد، با توجه به قابلیت دسترسی به تکنولوژی چراتمام کشورها تـوان دسترسـی بـه آن را ندارند، در این راستا نقش نهادهای رسـمی و غیررسـمی را در تبیـین ودرک عملکـرد اقتـصادی بسیار مهم‌می باشد که میتوان با استفاده از مفاهیم مهم سرمایه اجتمـاعی کـه نقـش آن در عملکـرد اقتـصادی یک کشور، منطقه، گروه و حتی بنگاه سـرمایه، تأثیرگذارد. ایـن در حـالی اسـت کـه در مـدل رشـد نئوکلاسیکی سولو تغییر تکنولوژیکی را به صورت پسماند یا توضیح داده نشده در نظر مـی گیـرد و در ایـن خـصوص علاوه بر سرمایه انـسانی نقـش سـرمایه اجتمـاعی مـورد توجـه قـرار گرفتـه اسـت کـه بـه عنـوان عوامـل توضیح دهنده رشد وارد مدل رشد نئوکلاسیک شوند. طبق یافته های این مقاله سرمایه اجتماعی بر روی رشد اقتصادی تأثیر مثبت دارد، بعبارت دیگرکاهش سرمایه اجتماعی در ایران با توجه به تأثیرگذاری آن بر رکود رشد اقتصادی فعلی، دلالت دارد.

واژه های کلیدی: سرمایه اجتماعی، رشد اقتصادی، سرمایه انسانی، سرمایه اقتصادی.

۱-مقدمه:

سرمایه اجتماعی یک ظرفیت، جوهر اجتماعی یا هنجاری غیر رسمی است که همکاری میان افراد و نهادهای یک جامعه را ارتقا می بخشد. هر شبکه اجتماعی، برای دستیابی به اهداف خود، علاوه بر افراد آگاه و با تجربه و امکانات و ابزار مادی، به عواملی مانند : اعتماد، تعهد و مسئولیت پذیری و ... هم نیاز دارد که این عوامل، همان سرمایه های اجتماعی هستند. حتی یک گروه از خلافکاران (مثل گروهی دزد یا قاچاقچی) هم برای موفقیت درکار خود به سرمایه اجتماعی و هنجارهایی مانند: رفتارهای اخلاقی، قانون مداری، خطرپذیری و اعتماد متقابل در بین اعضای گروه، نیاز دارد. [۷] در واقع برای موفقیت دسته جمعی در امور غیر قانونی هم، وجود سرمایه اجتماعی شرط است. در سالهای اخیر، تئوری های اولیه رشد، مورد بازنگری قرار گرفته است و باعث گسترش و تعمیم مدل های رشد گردیده و عوامل مؤثر دیگری مانند سرمایه اجتماعی، در مدلهای رشد لحاظ شده است. [۳] این موضوع که چرا رشد تولید ناخالص ملی بین کشورهای مختلف متفاوت است موسوم به معمای رشد شده است به طوری که ۴۰ حدود ۶۰ تا درصد از رشد را نمی توان از طریق عوامل تولید تبیین نمود. این رشد توضیح داده نشده را به‌بهره وری عوامل تولید نسبت می‌دهند، هرچند آن را تحت عنوان پیشرفت تکنولوژیکی می نامند با توجه به قابلیت دسترسی به تکنولوژی چراتمام کشورها توان دسترسی به آن را ندارند، در این راستا نقش نهادهای رسمی و غیررسمی را در تبیین ودرک عملکرد اقتصادی بسیار مهم‌می باشد که میتوان با استفاده از مفاهیم مهم سرمایه اجتماعی که نقش آن در عملکرد اقتصادی یک کشور، منطقه، گروه و حتی بنگاه سرمایه، تأثیرگذارد. این در حالی است که در مدل رشد نئوکلاسیکی سولو تغییر تکنولوژیکی را به صورت پسماند یا توضیح داده نشده در نظر می گیرد و در این خصوص علاوه بر سرمایه انسانی نقش سرمایه اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است که به عنوان عوامل توضیح دهنده رشد وارد مدل رشد نئوکلاسیک شوند. [۴]

۲-تعاریف، اهداف، تحلیل منافع حاصل از سرمایه اجتماعی(از دیدگاه علمی):

۱- بوردیو: سرمایه اجتماعی را به عنوان منابعی که دسترسی به کالا های گروهی را با هدف تامین سرمایه اقتصادی و هم چنین با بازدهی خصوصی(فردی و گروهی) فراهم می سازد تعریف میکند. سطح تحلیل را افراد شرکت کننده در رقابت های طبقاتی در نظر می گیرد.
۲- لین: سرمایه اجتماعی را در دسترسی به منابع نهفته در شبکه های اجتماعی را با هدف تأمین منابع نهفته در روابط حفظ منافع موجود و با بازدهی خصوصی(فردی) تعریف میکند. سطح تحلیل را در افراد موجود در شبکه ها ساختارهای اجتماعی در نظر می گیرد.
۳- کلمن: سرمایه اجتماعی را در جنبه هایی از ساختارهای اجتماعی که کنش های هدفمند کنش گران را با هدف تأمین سرمایه انسانی و با بازدهی خصوصی و عمومی (فردی و گروهی) را تسهیل می نماید. سطح تحلیل را در مشارکت افراد در اجتماع و خانواده در نظر می گیرد . [۴]

نمای شماتیک۱- تعاریف، اهداف، تحلیل منافع حاصل از سرمایه اجتماعی(از دیدگاه علمی)

۱-۲-عوامل تشکیل دهنده متغیر اجتماعی:

۱- عوامل نهادی: نهاد به معنای قانون، رسم، عرف، عادت و یا سازمانی است که در زندگی سیاسی یا اجتماعی مردم، مؤثّر واقع می شود ونظام هدف داری را در جهت رفع نیازهای یک اجتماعِ سازمان یافته، ایجاد میکند، مانند : دولت که از طریق وضع قوانین و ایجاد نظام هدفدار، موجب تشکیل سرمایه اجتماعی می شود.

۲- عوامل خودجوش: هنجارهایی که به صورت خودجوش، به جای قانون و دیگر نهادهای رسمی، از کُنش های متقابل اعضای یک اجتماع به وجود می آیند و ناشی از انتخاب های تعمّدی نیستند، در این دسته قرار می گیرند.

۳- عوامل بیرونی: منظور از این دسته عوامل، هنجارهایی هستند که از جایی ، غیر از همان اجتماعی که در آن به کار رفته اند، سرچشمه می گیرند، همچون : دین، مذهب، ایدئولوژی و فرهنگ یا تجربه مشترک تاریخی.

۴- عوامل طبیعی: در این گروه، دو دسته از عوامل: «روابط خویشاوندی» و «همبستگی های قومی و نژادی» قرار می گیرند. [۷]

نمای شماتیک۲- عوامل ساخت متغیر اجتماعی

۲-۲-هشت مؤلفه مهم سرمایه اجتماعی:

- مشارکت در اجتماع محلی
- کنش گرایی در یک موقعیت اجتماعی
- احساس اعتماد و امنیت
- پیوند های همسایگی
- پیوند های دوستی و خانوادگی
- ظرفیت پذیرش تفاوت ها
- بها دادن به زندگی و پیوندهای کاری. [۷]

۳-۲-ابعاد سرمایه اجتماعی(از دیگاه پایه و علمی):

۱ . بعد ساختاری :

این بُعد، به سه دسته زیر تقسیم می شود :

الف : پیوندهای موجود در شبکه، شامل : وسعت و شدت ارتباطات موجود در شبکه.

ب : شکل و ترکیب شبکه، شامل : سلسله مراتب شبکه، میزان ارتباط پذیری و تراکم شبکه.

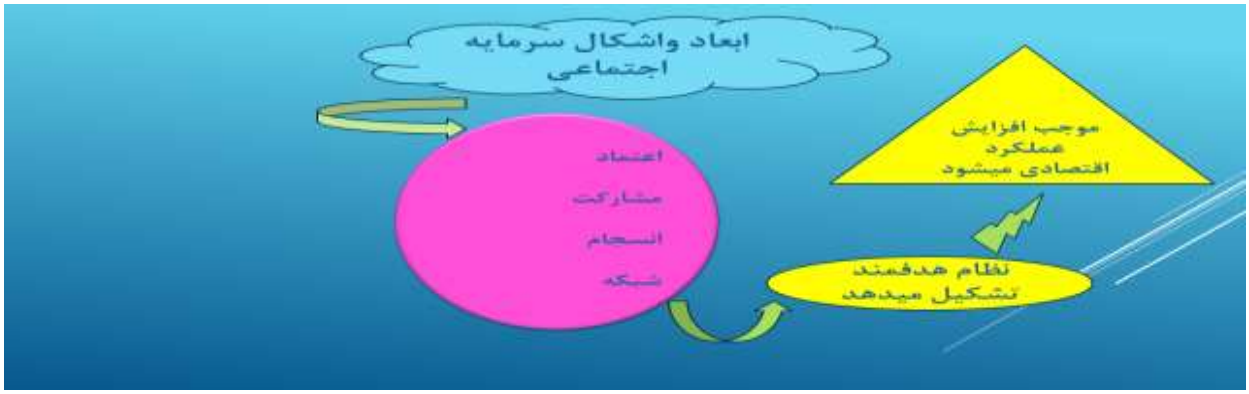
ج : تناسب سازمانی ، مثلاً : تا چه اندازه شبکه ایجاد شده برای یک هدف خاص، ممکن است برای اهداف دیگر نیز استفاده شود.

۲ . بعد شناختی :

این بعد که محور آن، شناخت (یعنی فعالیّت های ذهنی، عقلی و اندیشه ای) است، با استفاده از زبان مشترک، بینش مشترکی ازاهداف و ارزش ها را برای اعضای شبکه فراهم می کند و مقدمه فعالیت بهینه آنان در نظام اجتماعی را فراهم می نماید و شامل : زبان، علائم مشترک و روایت های مشترک است.

۳ . بعد ارتباطی :

این بعد، شامل مؤلّفه هایی چون : اعتماد، هنجارها، تعهدات، روابط متقابل و تعیین هویت مشترک است. [۶]

نمای شماتیک۳- ابعاد مهم سرمایه اجتماعی

۴-۲-مهم‌ترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی(اعتماد):

۱- اعتماد متقابل بین افراد یک جامعه با سهولت بخشیدن به فعالیتهای اقتصادی موجب افزایش کارایی در اقتصاد و کاهش هزینه های جامعه می شود(در کشورهای توسعه یافته این نقش به عهده نهادهای رسمی است.[۳]

۲- اعتماد، دارای ابعاد گسترده‌ای میباشد ازجمله: اعتماد مردم به مردم، اعتماد مردم به دولت و اعتماد دولت به مردم.

۳- از میان ابعاد اعتماد، بعد اعتماد مردم به دولت بسیار مهم میباشد، به دلیل: نقشی غیرقابل انکار در اجرای موفقیت‌آمیز سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولت ایفا می‌کند (هزینه‌های سنگین اجرای ناموفق برنامه‌های اقتصادی دولت را از میان می‌برد).

۴- بی‌اعتمادی فعالان اقتصادی به دولت منجر به عدم کارآیی سیاست‌های اقتصادی دولت شده بود.

۵- نک و کی فر(۱۹۹۷) در مطالعه خود پی برده اندکه بین رشد اقتصادی و اعتماد رابطه مستقیمی وجود دارد و این ارتباط در کشورهای فقیرتر، قوی تر است. [۲]

۳-وجه تمایز سرمایه اجتماعی با انواع دیگر سرمایه ها:

سرمایه اجتماعی ویژگی‌های معینی دارد که آن را از انواع دیگر سرمایه ها(که در نظریه اقتصاد نئوکلاسیک بحث می‌شود) متمایز می‌سازد. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

۱- به آسانی مبادله نمی‌شود، اگرچه این سرمایه منبعی است که ارزش استفاده دارد.

۲- سرمایه اجتماعی دارایی شخصی هیچ یک از افرادی که از آن سود می‌برند نیست و این به واسطه صفت کیفی ساختار اجتماعی است که فرد در آن قرار گرفته است.

۳- نتیجه فرعی فعالیت‌های دیگر است و معمولا شخص خاصی آن را به وجود نمی‌آورد.

۴- سرمایه اجتماعی در صورت استفاده بیشتر، برخلاف بعضی اشکال دیگر سرمایه، نه‌تنها مستهلک نمی‌شود بلکه افزایش می‌یابد [۹].

۴-کارکردهای منفی سرمایه اجتماعی:

۱- تثبیت نابرابری های اجتماعی.

۲- از دست دادن خلاقیت و آزادی افراد در پی حمایت گروهی و تقویت همبستگی.

۳- تشویق و ترغیب نژادپرستی در پی تأکید بیش از حد برگروه و شبکه اجتماعی خاص.

۴- تعصب دینی و نژادی. [۴]

نتایج منفی سرمایه اجتماعی با استفاده از شعاع اعتماد تعیین می گردد. هرچه این شعاع از اعضای گروه فراتر رود، نتایج بیرونی آن مثبت ترخواهد بود؛ هرچه‌شعاع اعتماد به اعضای گروه محدود شود، احتمال پیامدهای منفی بیشتر.[۲]

۵-نقش سرمایه اجتماعی در کارایی اقتصاد:

۱- یکی از نقش های مهم سرمایه اجتماعی نسبت به سرمایه های فیزیکی و انسانی عدم اثربخشی سایر سرمایه ها در غیاب این سرمایه. [۸]

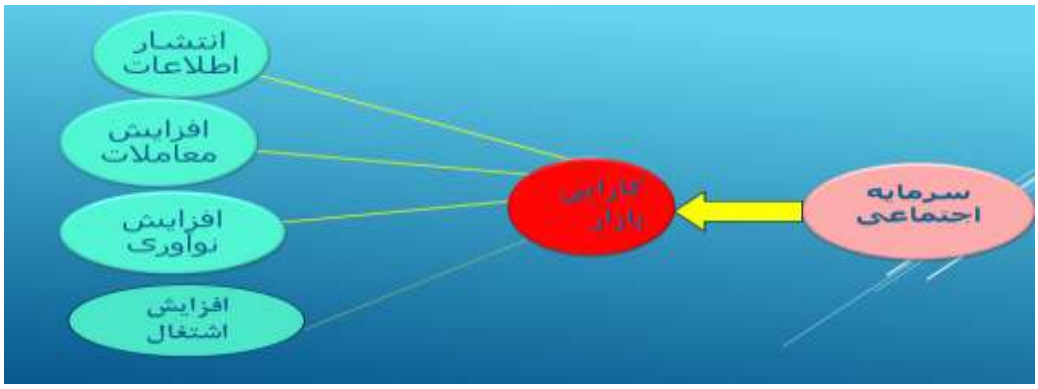
۲- سرمایه اجتماعی را می توان در کنار انواع سرمایه ها، بخشی از ثروت ملّی به حساب آورد که بستر مناسبی برای بهره برداری از سرمایه انسانی و فیزیکی قلمداد می شود.

۳- سرمایه اجتماعی منجر به پیشرفت فناوری نمی شود ولی باعث رشد می شود.

۴- یکی از عوامل پسماند است اما به عنوان یک تسهیل کننده رشد اقتصادی. [۳]

۵- افزایش سرمایه اجتماعی موجب کاهش توزیع ناعادلانه درآمد در کشورهای در حال توسعه می شود.

۶- میزان سرمایه اجتماعی موجود در یک جامعه می تواند شکاف موجود بین آن جامعه و جامعه مطرح در یک نظام دموکراسی را با حداکثرکارائی در نظام اقتصادی ارائه نماید.[۲]

نمای شماتیک۴- نقش سرمایه اجتماعی در کارایی اقتصاد

۱-۵-پیوند سرمایه اجتماعی و رشد اقتصادی:

می توان مبانی نظری و مطالعات صورت گرفته در زمینه رابطه رشد اقتصادی(متغیر وابسته)وسرمایه اجتماعی(متغیر مستقل) را حداقل در ۷ الگوی زیر خلاصه کرد. در این مدلها اثر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی و تولید از طریق یک متغیر واسطه(کانال فرعی) بررسی میشود. در واقع سرمایه اجتماعی از طریق تأثیر بر یک متغیر واسط موجب تحقق رشد اقتصادی میشود[۵]:

الف) از طریق تأثیر گذاری بر سرمایه انسانی

ب) از طریق تأثیرگذاری بر بازار سرمایه (توسعه مالی)

ج) از طریق تأثیر گذاری بر نوآوری و تعاملات بین بنگاهی

د) از طریق تأثیرگذاری بر مبادلات و معاملات

ه) از طریق تأثیرگذاری بر مشارکت کارآفرینان

و) از طریق تأثیرگذاری همگرایی بین مناطق

ز) از طریق تأثیر گذاری بر بهره وری[۵].

۶-مبانی نظری:

سرمایه یکی از اجزای تابع تولید است که پایه ای ترین ابزار تئوری اقتصادی برای تبیین منشأ ثروت است؛ چه در شکل کلاسیک تابع تولید (محصول تابعی از سرمایه، نیروی کار و زمین) و چه در شکل اصلاح شده آن، سرمایه آنچه را شامل می شود که در فرایند تولید جریان دارد، از تولید نتیجه می شود و برای تولید بیشتر به کار گرفته می شود. سرمایه اجتماعی به اشکال مختلفی در مدل های رشد اقتصادی وارد شده است. به عنوان مثال:

۱- سکوئیرا و لوپز (۲۰۰۹) مدل رشد لوکاس را به گونه ای تعدیل می‌کنند که سرمایه اجتماعی را نیز شامل شود. در این مدل انباشت سرمایه انسانی تابعی از سرمایه اجتماعی است. علاوه بر این آنها، سرمایه اجتماعی را نیز تابعی از سرمایه انسانی می دانند زیرا افزایش تحصیلات و انباشت دانش منجر به بهبود سرمایه اجتماعی می شود. [۱۳]

۲- اکوماک و ویل(۲۰۰۸) مدل رشد درون زا را بر مبنای مدل رشد رومر طرح می کنند که در آن رشد دانش (سرمایه انسانی) تابعی از سرمایه اجتماعی است. در این مدل نشان می‌دهند که سرمایه اجتماعی به فرایند ترغیب نوآوری کمک می‌کند و معتقدندکه نوآوری یک فعالیت ریسکی است و زمانی که پژوهشگران و سرمایه‌گذاران‌به‌یکدیگر اعتماد بیشتری داشته باشند می‌تواند کمک بیشتری به رشد نماید. [۱۴]

در اینجا روش سگوئیزا و لوپز (۲۰۰۹) را دنبال می کنیم. بخش اصلی مدل انها عبارت است:

انباشت سرمایه انسانی: $H0 = \varepsilon H\ H + \alpha S - \delta\ HH$

انباشت سرمایه اجتماعی: $S^{\cdot} = \gamma Hs + \Omega S$

S : انباشت سرمایه اجتماعی

α : ضریب حساسیت سرمایه انسانی به سرمایه اجتماعی

HH: آن مقداری از سرمایه انسانی که به مدارس اختصاص می یابد

نقش سرمایه انسانی در سرمایه اجتماعی:γ

رابطه موجودی سرمایه اجتماعی با انباشت سرمایه اجتماعی:Ω

پویایی های مدل را در روابط زیر بررسی میشود:

$$Y = K_{\beta}\ S_{\eta}\ H_{1-y-\beta-\eta} \quad (1)$$

$$\beta>0 \qquad \eta< 1 \quad (۲)$$

$$K^{\cdot} = Y - C - \delta_k \quad (3)$$

K

$$a^{\cdot} = (r - \delta_k)\ a + \omega_H(H - H_H - H_S) + \omega_S \quad (4)$$

$$S^{\cdot} = H^{\cdot} = K^{\cdot} = C^{\cdot} = Y^{\cdot} = r - \rho\theta - \delta k \quad (5)$$

رابطه بالا نشان دهنده این است که تعادل در بلندمدت برقرار است. به عبارت دیگر، سرمایه فیزیکی، انسانی و اجتماعی(متغیرهای مستقل) از عوامل تعیین کننده رشداقتصادی(متغیر وابسته) هستند. [۱۳]

۱-۶-اندازه گیری و سنجش سرمایه اجتماعی:

تغییر سهم افراد قابل اعتماد از یک دوره به دوره: $A\ [UO(Pt)] = Pt\ \ b$

متوسط مطلوبیت هر پیمانکار فرصت طلب در طول عمرش: $\Delta\beta t = \beta t+1-\beta t$

سهم افراد قابل اعتماد در جمعیت:**β**

سهم افراد فرصت طلب:**β -۱**

اختلاف در احتمال تربیت فرزندان به عنوان افرادی قابل اعتماد یا فرصت طلب تابعی از مطلوبیت هر دو اینگونه خواهد بود:

$$dt(\beta t) - dt(1-\beta t)\ \beta t \quad (6)$$

$$\Delta\beta t = \beta(t+1) - \beta t = \beta t(1-\beta t)\Phi(A[UT(Pt)] - A[UO(Pt)]) \quad (7)$$

اگر متوسط مطلوبیت یک فرد قابل اعتماد کمتر از یک فرد فرصت طلب باشد:

$$A[UT(Pt)] - A[UO(Pt)] < 0) \quad (8)$$

$$\Delta\beta t = \beta(t+1) - \beta t = \beta t(1-\beta t)\Phi(Pt\ [(1-\alpha)\ \pi(Pt) + \gamma - b] - F) \quad (9)$$

تحلیل معادله بالا: فرآیند تغییر یک جامعه به سمت جامعه ای با اعضای قابل اعتماد یا فرصت طلب است که وجود هر دونوع افراد را در جامعه ممکن می سازد و این الگو کارآفرینان را در انتخاب پیمانکار به عنوان فردی از افراد جامعه مواجه با ریسک میکند.سهم کارآفرینانی که وارد عرصه تولید میشوند تحت شرایط زیر تعیین میگردد[۱] :

احتمال ورود کارآفرینان به عرصه تولید: **P**

ارزش مورد انتظار کارآفرین:

$$E[\alpha\ \pi\ (Pt)] = \alpha\ \beta t\ \pi\ (Pt) - k \quad (10)$$

$$Ln(Yt) = Ln(A0) + Pt + \alpha Ln(Kt) + \lambda Ln(\beta t) + \lambda\ Ln(Lt) \quad (11)$$

$$Y^{\circ} = (\delta Pt/\delta t)t + Pt + \alpha K^{\circ} + \lambda\beta^{\circ} + \lambda L^{\circ} \quad (12)$$

$$Y^{\circ} = Pt\{1 + [(\delta Pt/\delta t)/Pt]\ t\} + \alpha K^{\circ} + \lambda\beta^{\circ} + \lambda L^{\circ} \quad (13)$$

$$Y^{\circ} = Pt(1 + P^{\circ}t) + \alpha K^{\circ} + \lambda\beta^{\circ} + \lambda L^{\circ} \quad (14)$$

تحلیل معادله بالا: رشد تولید(متغیر وابسته) علاوه بر آن که تابعی است از رشد سرمایه های فیزیکی و منابع انسانی (متغیرهای مستقل)، تابعی از رشد سهم افراد قابل اعتماد در جمعیت و احتمال ورود کارآفرینان به عرصه تولید (متغیرهای کنترلی) هم می باشد. با بررسی

تغییرات ضریب β°، نرخ رشد اقتصادی(متغیر وابسته) بر حسب تغییرات مقدار مثبت β° (متغیر کنترلی) است. به عبارت دیگر داریم(۱):

$(\delta Y^{\circ}/\delta \beta^{\circ}) > 0$

$$Y^{\circ}=f(\beta, \beta^{\circ}, K^{\circ}, L^{\circ}) \quad (15)$$

$$Pt=h \qquad P^{\circ}=h'\beta^{\circ} \quad (16)$$

$$Y^{\circ}= h(\beta) + (h'ht + \lambda) \quad (17)$$

$$\beta^{\circ}+\alpha K^{\circ}+\lambda L^{\circ}$$

$$Y^{\circ}=h(\beta)[1+(h'\beta^{\circ})\, t]+\alpha K^{\circ}+\lambda\beta^{\circ}+\lambda L^{\circ} \quad (18)$$

نتیجه گیری: ضریب متغیر رشد سرمایه اجتماعی **(β°)** به مقدار **(h'ht)** از ضریب رشد منابع انسانی بزرگتر می باشددر حقیقت داریم: **$\lambda < (h'ht + \lambda)$**، زیرا همان گونه که قبلا اثبات شد مقدار **h'>0** می باشد و تابع احتمال ورود کارآفرینان به عرصه اقتصاد **(h)** به مقدار **(h'ht)** مثبت خواهد بود و این مسأله به این مفهوم است که اثر فزایندگی رشد سرمایه اجتماعی بر روی رشد اقتصادی به اندازه مقدار مثبت**(h'ht)** بیش از اثر فزایندگی رشد منابع انسانی بر رشد اقتصادی می باشد، یا به عبارت دیگر رشد سرمایه اجتماعی بیش از رشد سرمایه انسانی، رشد اقتصادی را متأثر می سازد. [۱] در این پژوهش به صورت تجربی تأثیر متغیراجتماعی بر روی رشد اقتصادی ایران با استفاده از متغیرهای کمکی(کل تصادفات، دستگیری بر اساس جرایم مختلف و همچنین درصد تعداد چک های برگشتی) در رگرسیون زیر تخمین زده میشود:

LOG(GDP) = C(1)*TOTAL CRASHES + C(2)*ARRESTS OF VARIOUS CRIMES + C(3)*PERCENTAGE OF RETURN CHECKS **(19)**

۷-فرضیه تحقیق:

H0:متغیر اجتماعی تأثیر مثبت بر روی رشد اقتصادی دارد.

H1: متغیر اجتماعی تأثیر منفی بر روی رشد اقتصادی دارد.

۸-مطالعات تجربی:

۱- مطالعه ای در مورد نقش سرمایه اجتماعی در توسعه اقتصادی توسط بگلسدیک و چیک در ۵۴ منطقه اروپا در دوره زمانی ۱۹۹۸-۱۹۵۰ میلادی انجام گرفته است. هدف از این پژوهش بررسی این پرسش بودکه آیا سرمایه اجتماعی (فعالیتهای مشارکتی و اعتماد تعمیم یافته) در رشد اقتصادی مناطق متفاوت اثر دارد؟ نتایج به دست آمده نشان میدهد که سرمایه اجتماعی به عنوان فعالیت مشارکتی ارتباط مثبتی با تفاوت های رشد اقتصادی در مناطق اروپایی داشته است. همچنین نتایج نشان داده است که وجود رابطه مثبت سرمایه اجتماعی با رشد، فقط شبکه های رشد اقتصاد منطقه ای را تحریک نمیکند، بلکه سطح فعالیت واقعی شبکه ها نیز در این روابط(ارتباط مثبت سرمایه اجتماعی و رشد اقتصادی) مؤثر است. [۱۰]

۲- موارر و همکاران در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که سرمایهٔ اجتماعی قوی از طریق انتقال دانش می تواند تأثیر بیشتری بر نوآوری سازمانی داشته باشد و سبب ارتقاء نوآوری در سازمان گردد. ساختار منعطف، نظام های اطلاعاتی توانمند، نظام پاداش مناسب و جلب اعتماد افراد از جمله عوامل اساسی در مدیریت دانش است. اما در نهایت تأکید می کنند که این عوامل باید تحت تأثیر فرهنگ سازمانی مبتنی بر اعتماد و ارتباطات اثربخش به حرکت درآیند تا به حداکثر اثربخشی خود برسند. [۱۱]

۳- در مطالعه تجربی دیگری که توسط ترکینا و همکاران انجام گرفته است به این نتیجه رسیدند که سازمانی با سرمایهٔ اجتماعی نیرومند، قادر به دسترسی سریع با زمان بندی مناسب به مجموعهٔ متنوعی از اطلاعات به منظور خلق عملکرد نوآورانه می باشد. این سرمایه نوعی دارائی ناملموس برای سازمان ها به شمار می آید و در این میان موفق ترین شرکت ها، آنهایی هستند که از این دارایی به نحو مطلوب و در سریع ترین زمان ممکن استفاده نمایند. سرمایهٔ اجتماعی، از طریق مؤلفه هایی همچون اعتماد، مشارکت و همکاری در میان اعضاء، سبب تسهیم دانش و ارتقاء یادگیری سازمانی می شود و از این طریق ارتقاء نقش بهبود عملکرد نوآورانه را برای سازمان به ارمغان می آورد. [۱۲]

۴- برای پرکردن شکاف وجود پژوهش های اندک در زمینهٔ تأثیر سرمایهٔ اجتماعی بر عملکرد نوآورانهٔ سازمان و عوامل مؤثر بر این اثرگذاری، در مطالعه تجربی داخلی که توسط حامد دهقانان و هرندی(۱۳۹۳) که صورت گرفت، یافته های تجربی کاملا علاوه بر تأیید اثرگذاری سرمایهٔ اجتماعی بر انتقال دانش و عملکرد نوآورانهٔ سازمان، نقش میانجی گری انتقال دانش در تأثیرگذاری سرمایهٔ اجتماعی بر عملکرد نوآورانهٔ سازمان را نیز مورد تأیید قرار می دهند. [۱۰]

۵-در مطالعه ای که توسط ایمان میرزا آقانسب گردرودباری و تقوی(۱۳۹۲) اثر سرمایه اجتماعی بر حکمرانی خوب در کشورهای درحال توسعه را مورد مقایسه قرار داده اند. با استفاده از آمارهای موجود به بررسی اثر سرمایه اجتماعی بر شاخص های حکمرانی برای ۱۴ کشور در حال توسعه در دوره زمانی ۲۰۱۰ – ۱۹۹۶ پرداخته اند. نتایج برآورد الگوها نشان میدهد، که اثر سرمایه اجتماعی بر روی حکمرانی خوب تاثیر مثبت و معنادار دارد. [۸]

۹-تحلیل نتایج تحقیق:

در این پژوهش با استفاده از نرم افزار اویوز و شاخص هایی همچون: درصد تعداد چک های برگشتی، کل تصادفات، دستگیر شدن بر حسب جرایم مختلف با عنوان متغیر های کمکی و تولید ناخالص داخلی به عنوان متغیر وابسته در طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۳، تأثیر متغیر اجتماعی(متغیر مستقل) بر روی رشد اقتصادی ایران(متغیر وابسته) بررسی می گردد.

۹-۱-روند سرمایه اجتماعی در ایران:

با استفاده از سه شاخص زیر میتوان وضعیت سرمایه اجتماعی را در ایران بررسی نمود. با توجه به آمارها هر سه شاخص بر کاهش سرمایه اجتماعی در ایران دلالت دارند.

۱-شاخص درصد تعداد چک‌های برگشتی: این شاخص می‌تواند حاکی از بی‌اعتمادی فعالان اقتصادی به یکدیگر باشد. افزایش این شاخص حاکی از کاهش اعتماد فعالان اقتصادی به یکدیگر و در نتیجه نشانی از افول سرمایه اجتماعی در کشور است.

۲-شاخص تلفات جاده‌ای: این شاخص نشانگر عدم رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی است. اگرچه در میزان تصادفات عامل جاده و کیفیت خودرو هم موثر است اما می‌توان موثرترین عامل تصادفات را عدم رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی دانست. به عبارت دیگر، بسیاری از مردم به قوانین احترام نمی‌گذارند و حق تقدم را در رانندگی رعایت نمی‌کنند که این پدیده حاکی از نامطلوب بودن سطح سرمایه اجتماعی در کشور است.

۳-شاخص میزان جرم و جنایت: افزایش چشمگیر میزان قانون‌شکنی در کشور حاکی از افول سرمایه‌اجتماعی در جامعه کنونی نسبت به سال‌های اولیه پس از انقلاب اسلامی است.

LOG(GDP) = 1.20584066375e-05*TOTAL CRASHES + 2.30195584513e-05*ARRESTS OF VARIOUS CRIMES + 0.879983352538*PERCENTAGE OF RETURN CHECKS **(20)**

برحسب نتایج زیر، اماره احتمال برای هرسه متغیر کمکی(کل تصادفات، دستگیری بر اساس جرایم مختلف و همچنین درصد تعداد چک های برگشتی) زیر 0.05 می باشد پس فرضیه **Ho** رد نمیشود، بعبارت دیگر متغیر اجتماعی تأثیر مثبت برروی رشد اقتصادی دارد. با توجه به آمارها هر سه شاخص برکاهش سرمایه اجتماعی در ایران(با توجه به تأثیرگذاری آنها بر رکود رشد اقتصادی فعلی با توجه به نتایج بالا) دلالت دارند.

Dependent Variable: LOG(GDP)

Method: Least Squares

Date: 09/13/17 Time: 11:10

Sample: 1385 1393

Included observations: 9

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob
TOTALCRASHES	1.21E-05	1.48E-06	8.131980	0.0002
ARRESTSOFVARIOUSCRIMES	2.30E-05	1.92E-05	1.200171	0.2753
PERCENTAGEOFRETURNCHECKS	0.879983	0.061469	14.31582	0.0000

R-squared	232.235052	Mean dependent var	14.49497
Adjusted R-squared	-309.980070	S.D. dependent var	0.056527
S.E. of regression	0.996836	Akaike info criterion	3.092740
Sum squared resid	5.962088	Schwarz criterion	3.158481
Log likelihood	-10.91733	Hannan-Quinn criter	2.950870
Durbin-Watson stat	1.825258		

جدول شماره۱- لگاریتم تولید ناخالص داخلی(متغیر وابسته) بر حسب متغیرهای کمکی

۲-۹-توصیه های سیاستی ونظارتی:

۱-سرمایه اجتماعی از طریق حل مشکلات اصل سواری مجانی و معمای زندانی، موجب کارایی بازار و به بهبود شرایط رقابت کمک میکند. این مشکلات بدین گونه حل میگردند که ابزار نظارت اجتماعی و همچنین ابزارهای تنبیهی همانند تحریم برای مقابله با اقدامات فرصت طلبانه افراد از طرق کانال سرمایه اجتماعی فراهم می آورد[۲]. به عنوان مثال: ابزارهای نظارت اجتماعی هزینه های ایجاد آثار خارجی منفی زیست محیطی را افزایش می دهد و موجب کاهش ایجاد آنها می گردد(مورد اجرایی و کاربردی در شهرهایی بزرگ که کارخانجات بسیاری درآن وجود دارد همانند اصفهان، تهران).

۲-سرمایه اجتماعی موجب کاهش هزینه های عمومی می شود. با افزایش سرمایه اجتماعی در یک کشور(حتی در سطح خرد مثل یک شهر)، منابع بودجه ای کمتری صرف هزینه های نظارتی و قضایی می شود زیرا با افزایش سرمایه اجتماعی، جرم و فساد کم می شود و باالتبع هزینه کمتری صرف امور قضایی می گردد. (نهایتا در هزینه ها صرفه جویی می گردد) [۸].

۳-نحوه مدیریت منابع در اختیار کشورها نیز به دو عامل نهاد ها و سرمایه اجتماعی بستگی دارد (یعنی کیفیت نهاد ها و ساختار انگیزشی(یکی از مؤلفه های سرمایه اجتماعی).در واقع کارایی مدیریت منابع در هر جامعه ای مستلزم سطح قابل قبولی از سرمایه اجتماعی است. نظر به اهمیت سرمایه اجتماعی در توسعه یک کشور، بررسی رفتار دولت در جهت تخریب و یا تولید ان قابل توجه است. به عنوان مثال کاربردی: عملکرد دولت معمولاً از طریق کارایی مدیریت عمومی ارزیابی می شود که در اقتصاد مبتنی بر دانش از سرمایه فکری به منظور خلق و افزایش ارزش سازمانی استفاده می شود و موفقیت یک سازمان به توانایی اش در مدیریت این منبع کمیاب از طریق افزایش سرمایه

اجتماعی بستگی دارد. سرمایه اجتماعی یکی از قابلیت ها و دارایی های مهم سازمانی است که می تواند به سازمان ها در خلق و تسهیم دانش کمک بسیاری کند[۶].

۴-با ترویج روح اعتماد در کارکنان خود، به تبلیغ فرهنگ انتقال دانش در میان کارکنان سازمان پرداخته و سیاست های تشویقی بدین منظور در سازمان وضع نمایند[۶].

۵-سرمایه اجتماعی به مشارکت فعال شهروندان در سیاست منجر می شود و این فرصت را برای شهروندان فراهم می کند که در تصمیم گیری ها مشارکت فعالی داشته باشند. لذا یکی از عواملی است که باعث گسترش سرمایه اجتماعی در یک کشور میشود، پس باید تعداد سازمان های بین المللی، NGO و.... را افزایش داد، تا بتوان از نظرات شهروندان استفاده کرد. به طوریکه فضا جامعه در سطح نخبگان، در پرتو این تعاملات رقابتی می شود[۸].

۱۰-منابع:

۱-رنانی، محسن، عمادزاده، مصطفی، مؤیدفر، رزیتا،۱۳۸۵. سرمایه اقتصادی اجتماعی و رشد: ارایه‌نظری یک الگوی مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان(علوم انسانی). جلد ۲۱، شماره ۲، ۱۵۱-۱۳۳.

۲-قاسمی، وحید، ادیبی سده، مهدی، آذربایجانی، کریم، توکلی،خالد(۱۳۸۹). رابطه سرمایه با توسعه اقتصادی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. سال دهم. شماره۳۶. ۶۰-۲۷.

۳-رحمانی، تیمور، عباسی نژاد، حسین، امیری، میثم، ۱۳۸۶. بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رشد اقتصادی ایران مطالعه موردی:استانهای کشور با روش اقتصاد سنجی فضایی. فصلنامه پژوهشهای اقتصادی، سال ششم، شماره دوم.۲۶-۱.

۴-سوری، علی، ۱۳۹۳. سرمایه اجتماعی در ایران. فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی ۴۹، سال بیست و دوم، شماره۶۹، ۴۹-۶۴.

۵-غفاری، هادی، جلولی، مهدی، چنگی آشتیانی، علی،۱۳۹۴. بی ثباتی اجتماعی و رشد اقتصادی: تحلیلی بر اساس الگو ARDL فصلنامه پژوهشهای اقتصادی(رشد و توسعه پایدار).سال پانزدهم، شماره۴ ،۲۵-۵۰.

۶-دهقانان، حامد، هرندی، عطاالله،۱۳۹۳. بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر عملکرد نوآورانه: با تأکید بر نقش میانجی انتقال دانش (مطالعه موردی شرکت های دانش بنیان ایرانی فعال در حوزۀ فناوری اطلاعات). نشریه علمی - پژوهشی مدیریت نوآوری، سال سوم، شماره ۱، ۱-۲۲.

۷- السادات حسینی، فرشته، ۱۳۹۴. تعریف سرمایه اجتماعی و انواع آن، پروتال تخصصی مددکارای اجتماعی ایران.

۸- تقوی، مهدی، میرزا آقانسب گردرودباری، ایمان،۱۳۹۳. سرمایه اجتماعی و حکمرانی خوب ۱۹۹۶-۲۰۱۰(مطالعه موردی: کشورهای در حال توسعه). فصلنامه اقتصاد کاربردی. سال چهارم، ۱-۱۴.

۹- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه،۱۳۸۲. سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تاکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، ۳۲-۱.

10- Beugelsdijk, S. & T.V. Schaik (2005). Social Capital and Growth in European Regions: an Empirical Test; European Journal of Political Economy, no.21,pp.301-324.

11-Maurer, I., Bartsch, V., & Ebers, M. (2011). The Value of Intra-organizational Social Capital: How it Fosters Knowledge Transfer, Innovation Performance, and Growth. Organization Studies,vol. 32,no.2,pp. 157-185.

12-Turkina, E., Thi, M., & Thai, T. (2013). Social capital, networks, trust and immigrant entrepreneurship: a cross-country analysis. Journal of Enterprising Communities,vol. 7,no.2,pp. 108-124.

13- Sequeira & Ferreira - Lopes (2009), "Endogenous Growth Model with Human and Social Capital Interactions", Review of Social Economy, Vol. 69, no. 4.pp.1-32.

14-Akçomak, I. Semih & B. Weel (2008), "Social Capital, Innovation and Growth: Evidence from Europe", Working Paper, IZA Discussion Papers, No. 3341.pp.12-54.